

IPARMŰVÉSZELETÜNK KIÁLLÍTÁSA BRÜSSZELBEN

Ez év nyarán száz éve volt, hogy a belgák földjén megindultak az első vasutak. Ezt az évfordulót eredetileg vasúti emlékkiállításal akarták megünnepelni a belgák. Egy szép nagy pavillont építettek tehát tartós múzeumnak. De Belgium népe szereti a mozgalmas életet, ünnepeket, felvonulásokat. És a százéves alkalmából világraszóló parádé lett, az új múzeumi épület köré pedig világkiállítás épült.

Így nyílt meg 1934 nyarán a brüsszeli kiállítás. Harminc nemzet részvételével. Mintegy ezer kiállító-szobával. Minden együtt volt itt, amit egy vegyes világkiállítástól el lehet várni. Ó-brüsszeli utcák, régi flamand kocsák, néger gyarmatok sátorházai, bizánci kupola és ősi harangjáték, holland tulipántenyészes és Kongó gyémántjai, norvég hajók és óriási repülőhangárok. A laekeni óriás parkban pedig gyönyörű fák, virágágyak, tündériesen kivilágított utak sorakoztak. Afféle népszövetségi békeszimfónia volt talán? Népek vetélkedése szellemi téren?

Valóban: a kicsinyített mása annak, ami ma Európa térképén mutatkozik. A nagyhatalmak óriási testi ereje mellett a kis országok lelki finomságai. Anglia egy, Franciaország két, Olaszország hat nagyméretű pavillonnal küzdött itt — a világhatalomért. Szenvedélyes, égető arányok, bravuros erőmutatványok. És mellettük, vagy körülöttük a kis nemzetek. Csupa kis nemzet, közöttük egynéhány válogatott finomságú anyaggal. Svédok, dánok, finnek, osztrákok, svájciak, hollandok. Vajjon miként mérköznek ők a góliátokkal, kiknek árnyékába húzódtak? Ezek a fejlett, kitűnő ízlésű kis országok nemes iparukkal, izés művészi kultúrájukkal?

Mind csak azt adhatta, ami lényege.

Színes néprajzának egy-egy virágát. Multjának valamely kis körképét. Acélja, selymei, alumíniuma, bútorai, könyvei egy-egy ragyogó szobáját. Kosarakat és tálcákat zamatos gyümölcsökkel. Üvegporharakat aranyló borral.

*

Magyarország ott volt az öt-hat vezető kisnemzet közt az ő meggyötört földje s népe legszebb gyöngyeivel. Iparunk, kereskedelmünk, kultúránk, mezőgazdaságunk, iparművészetünk egy tökéletesen összehangolt kiállító-épületben. Leghelyesebben talán a magyarok kis kincsesládájának lehetne nevezni. Györgyi Dénes tanár így, ilyen formán gondolta el az ő tervező-elméjében a magyar pavillont:

Mi nem lobbanhatunk ki nagy pátosszal, óriási arányokkal, mint a nyugati nagy nemzetek milliós áldozatkészsége teszi. De nem állhatunk be a világkiállítások mutatványos nemzetei közé sem. Vagyis: reklámtornyos, erkélyes, aranycirádás, fürdőszálló-dás, loggiás és árkádos épülettömegek pompája nem méltó hozzánk. Anyagilag szerény eszközeink és a cél: korlátot raknak a képzelet csapongása elé.

Egy hathónapos, időleges kis házról van szó, melyben kirakjuk azt, ami az idegent érdekelheti. Szemfényvesztés volna, ha ehhez emeletes varázspalotát építünk. Legyen az a kis ház egyszerű, nyugodt, áttekinthető kirakatház. Jól csoportosított termei szempillantásra mondjanak el mindent rólunk. Tér, falak, üvegezett válaszfalak, dekoratív szobrok mintegy építőkeretbe foglalják bele a választékos holmikat.

Ilyen magától értetődő, logikus módon született meg pár hét alatt a brüsszeli kiállítás magyar pavillonja. Györgyi Dénes egy sereg előbbi kiállítási építómunkája itt tömören leegyszerűsítve szólalt meg.

*

A Gros Tilleul nevű széles úton szép virágágyak közt pár lépcsősor: így invitálja a sétálókat a brüsszeli magyar pavillon.

Nemesen egyszerű, nagyvonalú, horizontális sík a homlokfala. Zászlók, betűk, arányok gondos játéka. A remekül megoldott angyalos címert este raffiniált fénykoszorú övezi. A bejárati kaput pedig hivatogatóan kedves kirakatok szegélyezik. Mind-egyikben magyar portéka, szemnek, szájnak ingere. És mögöttük a festett magyar folklóre: B a s i l i d e s B a r n a festőművész színes parasztfigurái.

Már itt megmutatkozik Györgyi Dénes nemes stílusa: a tiszta építőformák merevségét szereti kiállítási alkotásokon megenyhíteni dekoratív képzőművészettel. Az épület elé is ezért állított két szép szobrot. Egyik P á s z t o r J á n o s Kazinczy-szobrának remek figurája, másik D ó z s a F a r k a s A n d r á s Magyar Feltámadást hirdető erőteljes férfiaktja.

Ez intonálja a magyar hangulatot. Az épület külsején azonban már megüti Györgyi Dénes az első hangját annak a szín- és fényakkord-játéknak is, mely szinte akaratlanul is lenyűgözi a belépőt. Fent tengerzöld szín, lent narancssárga, az egész letompítva s összehangolva. A kapu két oldalán egy új magyar falburkolóüveg-találmány, az úgynevezett Vitrat-üveg pedig ragyogó felülethatást ad a bejáratnak.

A színek zenéje azután egy percre sem hagyja el a nézőt. Györgyi ennek a falakról áradó, tompított fénymuzsikának éppolyan virtuóza, mint a térhatásoknak. Hol hideg, hol meleg színesíkok csengenek fel és a világító mennyezeten is színesen szűrődik át a fény.

Előbb az előcsarnokba lépünk, melyet balról az élelmezési expornak huszonháromféle szépen csomagolt áruja, jobbról pedig az iparművészet és a háziipar eladó-állványai fognak közre. Ebből az előcsarnokból már egész imponáló hosszúságával feltárul előttünk a diszudvar, mely ünnepi csarnokul szolgál. Harminc méteres hosszanti tengelyével, egyetlen üdítő és nyugalmas tér, melyet köröskörül 15 kiállító terem övez. Ebben a cour d'honneurben

Jánosa Lajos fametszete

a mennyezet kékes világtása a padozat ritmikus mozaikjára szóródik s a pillantást a Kormányzó szobrának virágoktól körülfont szép látványa zárja le.

A mögötte levő kis teremből pedig ideragyognak a hátfal üvegeképeinek mozaikjai. **Árkayné Szehló Lili** remekművének részletei.

Ez az elrendezés nagyjából közel áll ahhoz, amit Györgyi Dénes a tavalyi sokszorosító-művészeti kiállítás alkalmával az Iparművészeti Múzeumban rendezett társulati bemutatón nyújtott. Az üvegfalak ezúttal is apróművészetünk legkedvesebb ötvös-, porcellán- és üvegholmijaival benépesítve. És a falak símaságát most is java szobrászaink alkotásai elevenítik meg.

*

A brüsszeli kiállítás magyar pavillonja külkereskedelmünk céljait szolgálta. És — mint a többi nemzetek hivatalos épületei — ez is elsősorban az ipar, a kivitel, az idegenforgalom nagyméretű nemzetközi propagandáját ölelte fel. A képzőművészek részére megvoltak az internacionális gyűjtőpavillonok. A magyar ház tehát az ipar- és népművészet színes foglalatában gazdasági életünk keresztmetszetét adta. Mindaz ott volt, amire fejlődő nagyiparunk büszke és ami mutogatásra méltó. Vas- és gépipar, bőr- és kerámiai ipar, a színekben felvouló textiliák, vegyipar és műtrágyagyártás, de rendkívül gazdagon a mezőgazdasági kultúra és az élelmiszeripar is. **Szabó Ödön** installációs munkái méltóan sorakoztak az egész architektúra nyugodt vonalához.

Pompás helyen, színes reklámtényezőivel két nagy idegenforgalmi apparátus kapta meg a látogatókat. Egyik a kereskedelmi miniszteriumé, másik Budapest fürdővárosé. A propagandának minden nemes eszköze egyesült ezen a kiállításon. A vitrinek, a belső plakátok, a film, a világítóreklám, de mindenekfelett a tárgyak maguk. A látogatókat egy percre megütötte Budapest nagy lüktetőereje, de megigézte a Hortobágy odatévedt napfénye és a mezőkövesdi parasztművészet színvarázsa is. Sajátos magyar levegő volt ezen a kis darab glóbuszon.

A távozó, mielőtt újra kiléptek az előcsarnokba, egy kis kóstolóhelyiségben találták magukat. Mint minden ország pavillonjában, itt is ízelítőt adtak abból, ami a nemzet legnépszerűbb esemegéje. A magyar épületben ezt a „Tokaji bor“ szolgálta a vendégeknek.

A fényes megnyitó ünnepségek után következő hétköznapokon is mindenki nemes élvezettel sétált végig brüsszeli kiállításunkon. A rend, amelyet a kiállítást rendező építész karmesteri palcája vezényelt, egy nagy opuszba foglalta össze az óriási anyagot, melyből láthatóan sugárzott ki a magyar munka önbizalma. A brüsszeli magyar kiállítás nagy orchestrumában ezek a művészek vonultak fel alkotásaikkal.

A külföldi sikerek sorában Brüsszelt is a legszebb emlékek között fogja őrizni iparművészeti kultúránk.

DR. NÁDAI PÁL

RÉGI MAGYAR KINCSESLÁDÁK

Az elmúlt korok kincsesládáinak elvi elgondolása nem különbözik a mai pénzszekrényekétől: mindkettőnek az alapja egyrészt az elmozdíthatatlanság, másrészt magának a ládának vagy szekrénynek biztos lezárhatósága. Az első követelménynek megfelelően súlyos, kovácsolt vasból készültek a kincsesládák régen és készülnek ma is, a másodikat szolgálja a hatalmas, komplikált závarzat, illetőleg a mai Wertheim-zár és rokon konstrukciói.

A XVII. században általánosan elterjedt és sok példányban ránk maradt kincsesládátípust szeret-

nénk jelen sorainkkal ismertetni. Alapja egyszerű, körülbelül 90—100 cm széles és 60—70 cm magas vasláda, felnyitható fedéllel. Felülete tenyérnyi széles, párhuzamosan futó, vízszintes és függőleges, egymást metsző pántokkal van borítva, melyek szögekkel vannak láthatóan a ládára erősítve. A láda külseje ezáltal kockás hálózatot nyer. A művészi kivitelű és igen komplikált szerkezetű zár, a fedél belsején van elhelyezve és díszes, áttört lemezzel fedett. A kulcslyuk a fedélen kívül elrejtve található s rendszerint a láda elülső oldalán elhelyezett ál-kulcslyukpajzs ejti tévedésbe a tartalmára